

(Home Works)

RUMMET ÄR DEN TREDJE PEDAGOGEN

JOANNA

LOMBARD

Konsthall C

29 okt - 18 dec 2016

Home Works

Jan 2015–Dec 2016

We need spaces (...) of encounter, places where people can meet, where people can circulate experiences, so that together we can confront the growing inequality and racism today.

— Silvia Federici, Paletten (2016)

Hej och välkomna till Konsthall C och vår nya utställning *Rummet är den tredje pedagogen* av Joanna Lombard. Vi heter Jenny Richards och Jens Strandberg, och sedan januari 2015 driver vi *Home Works* - ett utställningsprogram som utforskar hemarbete och hemmets politik. *Home Works* utgår ifrån Konsthall C:s placering i en centraltvättstuga i Hökarängen och tar avstamp i Kvinnoledighetsdagen – en ”strejk” som ägde rum 1975 på Island, då 90 % av alla kvinnor gick ut på gatorna för att demonstrera för bättre arbetsförhållanden, både vad det gällde sina lönearbeten men även för det obetalda arbete de utförde i hemmet.

För nästan två år sedan, när vi började arbetet med *Home Works*, frågade vi Gunilla Lundahl och Joanna Lombard om de var intresserad att samarbeta med oss och hjälpa oss att forma våra tankar och idéer kring programmet. Vi träffades hemma, lagade mat, pratade politik och diskuterade olika möjligheter för hur vårt långsiktiga samarbete skulle kunna se ut. Sedan dess har kollegorna blivit vänner och varje utställning inom *Home Works* utgår på ett eller annat sätt från frågor, samtal och diskussioner som vi kom upp med under våra möten.

Gunilla och Joannas bidrag har varit avgörande för vårt arbete med *Home Works* och har sett olika ut under programmets två år. Ibland har det tagit formen av utställningar, som Joannas installation *Reproduktion, utbildning och svart mjölk* som visades i samband med Mierle Laderman Ukeles utställning. Ibland har det tagit formen av publika diskussioner som under utställningen *Öppet Hus*, där Gunilla la fram en skarp kritik av äldrevården i Stockholm. Ibland har deras bidrag tagit helt andra former, som när de båda screentryckte tillsammans med Ciara Phillips i november, eller när Joanna följde med oss till ett möte med Hökarängens Stadsdelsråd – ett möte som blev startpunkten för *Rummet är den tredje pedagogen*.

Hi and welcome to Konsthall C and our new exhibition The Room is the Third Pedagogue by Joanna Lombard. Our names are Jenny Richards and Jens Strandberg, and since January 2015 we have been running Home Works, an exhibition programme that investigates domestic work and the politics of the home. The programme departs from Konsthall C's location within a community laundry in Hökarängen and is underpinned by research into the historical event 'Women's Day Off', a 'strike' that happened in Iceland in 1975, when 90% of women took the streets demonstrating against their working conditions both within paid labour and in unpaid work of the home.

Almost two years ago, when we began working with Home Works, we contacted Gunilla Lundahl and Joanna Lombard to see if they would be interested in collaborating with us on the programme, helping us form thoughts and ideas around the topic. We met at home, cooked food, talked about politics and discussed the different possibilities in how this long term collaboration could develop. Since that time collaborators have become friends and every exhibition within Home Works has in some way returned to the questions, conversations and discussions we had together during our first few meetings.

*Gunilla and Joanna have contributed in different ways to the programme over the 2 years. Sometimes through an exhibition, such as Joanna's installation *Reproduktion, Education and Black Milk* during our exhibition by Mierle Laderman Ukeles. Or, in the form of a public discussion, when Gunilla initiated a sharp critique of the elderly care system in Stockholm during the exhibition *Open House*. Sometimes their contributions have taken more subtle forms, such as when both joined Ciara Phillips in screen printing together last November, or when Joanna joined us during a Hökarängen Stadsdelsråd (a self-organised neighbourhood council) meeting, which became a starting point for the exhibition here today.*

Båda har följt vår research och genom våra gemensamma diskussioner och regelbundna möten på konsthallen hoppas vi att Konsthall C och Hökarängen har blivit som ett andra hem för dem. Tillsammans har vi lärt oss om Kvinnoledighetsdagen på Island, om vikten av feministisk och politisk organisering samt hur betydande det är att diskutera frågor kring kategorisering av arbete. Strejken, som officiellt var en "ledig dag" för kvinnor, var avgörande för International Wages for Houseworks politiska kampanj som ville synliggöra hushållsarbets socialpolitiska funktion genom att begära en lön för arbete utfört i hemmet. Deras kampanj har i sin tur varit otroligt viktig i utformandet av *Home Works*.

Så nu, när vi öppnar en av de sista utställningarna inom *Home Works*, vill vi ta tillfället i akt och reflektera över vår research, och hur den har utvecklats och förändrats under vår tid på Konsthall C.

När vi började vårt samarbete med Gunilla bad vi henne ta fram en rad frågor om hemarbete och hemmets politik som hon undersökt i sin research. Frågor som fortfarande är angelägna och viktiga att diskutera idag. Var och en av dessa frågor har utgjort startpunkter för våra utställningar. Istället för att svara på Gunillas frågor har vi bjudit in konstnärer att spekulera, diskutera och dela med sig av sina reflektioner. Under 2015 fokuserade vi främst på hemmet och hushållsarbete. I år har vi istället "flyttat ut" (rört oss utanför konsthallens väggar) för att diskutera hushålls nära tjänster och hur hemmet kan vara en plats för nya sätt att leva, arbeta och forma vår samtid. Eller som Gunilla frågade oss inför denna utställning – *Behöver vi ett hem när vi har ett samhälle?* Diskussionen kring förhållandena mellan våra privata rum och samhället i stort har tagit olika former under året. Tidigare i år, i utställning *Tillbaka till framtiden II*, bjöd Jenny Berntsson och Seçil Yayalis in 1000 fem- och sexåringar i Farstaområdet att göra plakater och "demonstrera" för vad de ville ändra i samhället. Utställningen *Expansions of Homecraft* fortsatte denna undersökning genom att belysa skapandet i hemmet och hur hemmets handarbete skapar sätt för oss att ta kontroll över våra hem; våra liv; våra levnadsvillkor.

I *Expansions of Homecraft* bjöd vi in den isländska konstnären Hildur Hákonardóttir att för första gången visa sina väver i Sverige. Hildur var aktiv i Rödstrumporna - en radikal feministisk grupp på Island som grundades 1969. Vi lärde känna Hildur när vi var på Island på en researchresa förra året. Vi träffades främst för att diskutera hennes politiska engagemang i Kvinnoledighetsdagen och hur strejken organiserades. Det var först senare vi lärde känna hennes konstnärskap, att hon var en av grundarna till Living Art Museum (NYLO) och initiativtagaren till "Living Art" avdelningen på Islands Akademi för konst och design. Under våra samtal lärde vi oss om *vävstolens politik*. Hur organiserandet av vävstolens trådar har lärt henne hur en organiserar sig politisk. För att om en bild ska kunna ta form, måste

Both have followed how our research has developed throughout our time at Konsthall C and we hope that Konsthall C and Hökarängen has become a second home for our discussions. Together we have learned about the Icelandic 'Womens Day Off' and the significance of feminist and political organisation and the importance of consciousness-raising around the categorisation of work and gender. The strike, which in reality was a granted 'day off' for women was central to the International Wages for Housework Campaign in the 70's, a campaign which has been highly influential to the shaping of Home Works.

Now as we open one of our last exhibitions of Home Works, we wanted to take the opportunity to reflect on our ongoing research and how this has evolved and changed during our time at Konsthall C.

In the beginning, when we began working with Home Works, we asked Gunilla to pose a series of questions that she had faced in her research around domestic labour and the politics of the home; questions which she perceived important to revisit today. Each of these questions has formed a starting point for the different exhibitions. Rather than attempting to answer Gunilla's questions, we have been inviting artists to speculate, consider and share their reflections on the issues Gunilla raises.

In 2015 we focused predominately on the politics of the lived home space, which has since moved out, (expanding outside the walls,) this year to think about paid domestic work and how the home can be a site of learning, education and reimagining of how we can live and work together as a community; or, as Gunilla asks in this exhibition - Do we need a home, when we have a society? The discussion of the relationship between our private homes and society has taken various forms. Earlier this year the exhibition Back to the Future II led by Jenny Berntsson and Seçil Yayali invited 1000, 5/6 year olds from Farsta to make placards and 'demonstrate' what they wanted from society. And our previous exhibition Expansions of Homecraft continued this inquiry by looking into how homecraft is a way of

en vara medveten om vilken tråd som leder vart och se hur alla trådar arbetar tillsammans.

I utställningen försökte vi förstå och belysa det kreativa arbetet i hemmets till synes isolerade sfär, och hur det likt en väv, knyter an med större politiska rörelser. Något som vi vidareutvecklade i symposiet *Hemmet i Hemslöjden* i juni. Symposiet förde för första gången samman Hildur Hákonardóttir med Silvia Federici, en av grundarna bakom International Wages for Housework kampanjen. Silvia nämner ofta Kvinnoledighetsdagen som en viktig startpunkt för sin aktivism och är ett av de tydligaste exemplen på att det aldrig tidigare varit en generalstrejk. I hennes egna ord: *fabriksproduktionen stannar när män strejkar, men när kvinnor strejkar stannar samhället* – något som var tydligt under Kvinnoledighetsdagen, då Island helt stannade av.

För oss startade symposiet en viktig diskussion kring hemarbetets politik och kreativitet. I vår intervju med Silvia Federici för Paletten förtydligade hon att: *Under min tid här i Stockholm blev jag inspirerad av Hildur Hákonardóttirs väver, som väver samman politiken i dess produktion – direkt från hennes köks intimitet – och de väldigt politiska kamper de hänger samman med. Hushållsarbete tar likt politiskt arbete aldrig slut - målen förändras och utvecklas ständigt över tid.*

Symposiet var en del av ett bredare samarbete vi etablerat mellan de nordiska konstorganisationerna NYLO (The Living Art Museum) på Island och CAMP (Centre for Art on Migration Politics) i Danmark. I samarbetet vill vi utveckla sätt att stödja och dela resurser, kunskap och strategier för hur konstorganisationer tillsammans skapar engagemang i politiska frågor. På Konsthall C:s hemsida kan du lyssna på inspelningar från symposiet av Silvia Federici, Temi Odumosu, Hildur Hákonardóttir, Toncirkeln (Shida Shahabi och Anna Sóley Tryggvadóttir), Jacqueline Hoàng Nguyễn, Samira Ariadad och Anneli Bäckman. Vårt nordiska samarbete och research kring Kvinnoledighetsdagen fortsätter genom Joannas utställning och en kommande publikation som vi gör tillsammans med NYLO om Hildur Hákonardóttirs arbete.

Under våra fortsatta diskussioner om förhållandet mellan våra hem och samhället vill vi fästa

taking control over our lives; our homes; our living conditions.

Expansions of Homecraft invited the Icelandic artist Hildur Hákonardóttir to present her tapestries for the first time in Sweden. Hildur was pivotal in 'The Red Stockings', a radical feminist group in Iceland, founded in 1969. We got to know Hildur when we visited Iceland last year researching the 'Women Day Off' strike, first meeting her to discuss her political involvement and how the strike was organised. It was only later we learned that she was an artist, co-founder of the Living Art Museum and the Living Art Department at the Iceland Academy of Arts and Crafts.

In our conversations with Hildur we learned about the politics of the loom, how the organisation of the loom taught her how to organise politically. One needs to be aware of what thread goes where and how they all work together, so that an image can form.

The exhibition was committed to highlighting the creativity of isolated domestic work and its relationship to wider political movements which we expanded upon in the symposium The Home within Homecraft in June. This symposium brought together Hildur Hákonardóttir and Silvia Federici, one of the co-founders of the International Wages for Housework Campaign for the first time. Silvia often refers to the 'Women's Day Off' as pivotal point in her own activist working. For her this was one of the clearest examples highlighting there had never been a general strike. As she says when 'the factory might stop when men go on strike but society stops when women go on strike', something clear in the Icelandic 'Women's Day Off'.

In our interview with Silvia Federici for Paletten she reflected: During my time here in Stockholm I was inspired by Hildur Hákonardóttir's tapestries that seem to weave together the politics of their production – right out of an intimate kitchen – and the highly political struggles they are connected to. Similarly to domestic work, doing politics never ends, the goal constantly transforms and evolves over time.

The symposium was part of a wider collaboration with Nordic art's organisations, NYLO (The Living Art Museum) in Iceland and CAMP (Centre for Art on Migration Politics) in Denmark which seeks to find

uppmärksamheten på den dubbla betydelsen i det engelska ordet *domestic*. *Domestic* refererar till hemmet men också till nationen – till exempel när ordet används för att benämna *domestic flights* (inrikesflyg). Vi vill genom denna dubbla betydelse fortsätta research och diskussion om hemmet och hur det är sammanlänkat med samhällspolitiken i stort.

Kvinnoledighetsdagen är ett tydligt exempel på hur organisering i hemmen kan påverka nationell politik. Kvinnoledighetsdagen banade väg för "Kvinnolistan",

ett feministiskt parti som satt i alltinget 1983-99. Vi hoppas att genom att diskutera vad vi lärt oss från Kvinnoledighetsdagen, kunna uppmantra till aktivt motstånd mot ojämlikheter. Vi avrundar därför *Home Works* på Konsthall C genom ett publikt program som löper parallellt med Joannas utställning *Rummet är den tredje pedagogen*. Programmet utgår från Konsthall C

och Joannas utställning men sipprar även ut från konsthallen, ut på gatorna i Hökarängen och Stockholm.

Joannas har i sin nya utställning arbetat tillsammans med en grupp barn från Martinskolan, en Waldorfskola bakom Konsthall C. Samarbetet med Martinskolan startade redan tidigare i år genom produktionen av Toncirkeln's verk till utställningen *Expansions of Homecraft*. Då kom en grupp elvaåriga flickor och skapade musik med hjälp av konsthallens köksutrustning, tillsammans med Shida Shahabi och Anna Sóley Tryggvadóttir. Under hösten har vårt samarbete fördjupats och i det kommande projektet *Bomassan* är barnen också med och skapar. *Bomassan* är starten på en medborgardriven bomässa i Hökarängen där vi tillsammans med studenter från arkitekturskolan på KTH, arkitektkontoret Spridd, barn från Martinskolan och Hökarängens Stadsdelsråd undersöker hur söderort kan fortsätta utvecklas som ett alternativt stadsplaneringsprojekt. *Bomassan* kan ses som en utvidgande av *Home Works*, där våra frågeställningar flyttar ut från konsthallen och in i det offentliga rummet för att prövas i full skala. *Bomassan* tar formen av en studiecirkel och består av flera delar. En del är att bygga en forskningsstation i formen av ett artist-in-residency. Det ser vi som nästa steg för Konsthall C då det gör det möjligt för konstnärer att vistas i Hökarängen under en längre tid, för att utveckla lokalt förankrade verk i samarbete med civilsamhället.

ways to support and share resources, knowledge and strategies into how art can engage in political urgencies together. The recorded presentations by Silvia Federici, Temi Odumosu, Hildur Hákonardóttir, Shida Shahabi and Anna Sóley Tryggvadóttir, Jacqueline Hoàng Nguyễn, Samira Ariadad and Anneli Bäckman are now available on Konsthall C's homepage. Our Nordic collaboration and 'Women's Day Off' research continues with Joanna's commission, and a forthcoming publication with NYLO and Hildur Hákonardóttir.

When we continue to discuss the relationship between our homes and wider society we want to draw attention to the double meaning of the word 'domestic'. Domestic can mean both the home space, but can also refer to the nation you live within - as used within language around domestic flight travel for example. We believe that it is within this double meaning of the word that a discussion around the home and its interconnection with

societal politics can be raised and this informs our forthcoming research at Konsthall C.

The Icelandic 'Women's Day Off' offers a clear example of how the organisation of our homes can affect national politics. The 'Women's Day Off' paved the way for the Women's List, a feminist party that took part in national politics between 1983-99. Reflecting on what we can learn from the 'Women's Day Off' today hopes to ignite activity around gender equality and develops as a series of events up until the end of Home Works. Our parallel public programme to Joanna's exhibition expands out from the isolated walls of the Konsthall into the streets of Hökarängen and across Stockholm.

Joanna's commission has worked with a group of pupils connected to Martinskolan, our neighboring Steiner school, a collaboration that was established during Expansions of Homecraft in the making of Toncirkeln's commission. The project saw a group of girls making music from kitchen appliances with Shida Shahabi and Anna Sóley Tryggvadóttir. We will further develop this collaboration in a new project Bomassan (a word play on the Swedish word 'housing fair'). Bomassan develops as a self-organised housing fair, organised from the bottom up by local organisations and residents and in collaboration with students from KTH architecture department, the architecture office Spridd, pupils from Martinskolan and Hökarängens stadsdelsråd. The project informs the building of an artist residency in close connection with Konsthall C.

More and more people, today, especially among the younger generations, form homes not only on the basis of marriage but also of friendship, political affinity, and of course, economic necessity, since the cost of housing has immensely increased.

— Silvia Federici, Paletten (2016)

Image/Bild: Channa Bianca, Paletten (2016)

Som ett första led i denna förstudie tar forskningsstationen formen av ett *Forskningskontor* i Hökarängsarkivet på Konsthall C. Hökarängsarkivet är en permanent del av Konsthall C:s verksamhet, sammanställt av Lars Malm som bor i Hökarängen. *Forskningskontoret* är ett öppet kontor, att använda som en själv vill och bokas på liknande sätt som Centrifug; i treveckorsperioder under utställningens öppettider, torsdag till söndag kl. 12-17. Kontoret öppnas i samband med Arkivens dag 12 nov. Skicka ett mail till info@konsthallc.se om du vill boka kontorstid.

Under hösten fortsätter även vårt samarbete med John Sundholm och Lars Gustaf Andersson (Stockholms och Lunds Universitet)

som vi startade under utställningen *Öppet Hus 2015*. Lars Gustaf och John forskar om immigranternas egen filmproduktion i Sverige under åren 1950-1990. Tidigare har de forskat kring Filmverkstan och gett ut boken *Hellre fri än filmare* (2014) som presenterar ett unikt kapitel svensk kulturpolitik och filmhistoria. Inom

kultur- och filmforskningen fokuserar en ofta på hur immigranter framställs i film och tv. Men hur ser det ut när immigrantfilmerna själva skildrar sina berättelser? Programmet består av en serie filmvisningar samt två loopar i konsthallens kök, med ett urval av filmer. Programmet fördjupar vår förståelse kring begreppet *domestic*, genom att många av filmerna belyser relationen mellan hemmet, familjen och upplevelsen av ett nytt hemland. Berättelser som är lika aktuella idag som då.

Frågor kring hemmet och dess relation till samhället tas även upp i *Home Works* två sista projekt – ett nyproducerat verk av Nathalie Wuerth och Dady de Maximo. Wuerths projekt öppnar precis före jul och använder hemarbetets ljud som en utgångspunkt för ett nytt kollektivt ljudverk, i vilket hon undersöker hemarbetets dolda ljud och värde i samhället. Vårt avslutningsprojekt med Dady De Maximo i februari 2017 plockar upp tråden om hemarbete och hemmets förhållande till migration och presenterar en modevisning som sätter migrationserfarenheter i centrum.

Vi hoppas att du följer med oss och *Home Works* i det sista. Vi hälsar dig välkommen till Konsthall C och ser fram emot att ta del av dina åsikter, idéer, och erfarenheter. Hör gärna av dig till oss genom att skicka ett mail till j@konsthallc.se

To begin this study we are setting up a Research Office at Konsthall C which will open up the Hökarängen archive which Konsthall C looks after. The Hökarängen Archive is a permanent resource exploring the history of Hökarängen, compiled by Lars Malm, a local resident. The Research Office is a free open office to be used how you wish and is booked in a similar way to Konsthall C's Centrifug for 3 week slots during exhibition times Thursday – Sunday 12-5pm. If you would like to come and use the space, please email: info@konsthallc.se.

Throughout the coming season we will also continue to collaborate with John Sundholm and Lars Gustaf Andersson on a film programme that highlights films

produced by filmmakers who migrated to Sweden between 1950-1990 developed in their book 'Hellre fri än filmare' (Rather Free than a Filmmaker, 2014). In cultural and film research, focus is often given to how those forced to migrate to new lands are portrayed in film and television. But what focus is given to when filmmakers

with experience of migration seek to portray themselves? Attention is given to how the films functioned as a tool to understand their new location and how they should build a life here in Sweden. This programme deepens our understandings around domestic and the relation between domestic our feelings of home and domestic as our relation to society.

These issues are picked up within the final two projects of Home Works which sees new commissions with Nathalie Wuerth and Dady De Maximo. Opening just before Christmas Wuerth's project uses domestic labour as a starting point for a vocal exploration and collective performance to highlight it's worth in society. Our final project with Dady De Maximo in February 2017 picks up on domestic labour and the home's relationship to migration and presents a fashion show that puts the experience of migration centre stage.

We hope you will join us in the final developments of Home Works and welcome you to Konsthall C. We look forward to sharing your contributions, ideas and experiences together. If you would like to get in touch please email us j@konsthallc.se

Bild / Image: Hägringen (1981) Cineco och Guillermo Alvarez

Joanna Lombard

29 okt – 18 dec 2016

Rummet är den tredje pedagogen

Joanna Lombards *Rummet är den tredje pedagogen* är den 8:e utställningen inom ramen för *Home Works* och består av ett nyproducerad videoverk och en rumslig skulptural installation. Joanna Lombard är ett av våra två långtidssamarbeten inom programmet *Home Works*, tillsammans med Gunilla Lundahl. Nu, nästan två år senare, är vi glada över att presentera hennes första separatutställningen i Sverige samt en nyskriven text av Gunilla Lundahl som reflekterar kring Lombards utställning som återfinns här i utställningsprogrammet.

Varje utställning inom *Home Works* söker svar på en fråga Lundahl ställt till oss. I den här utställningen utgår vi från frågan "Behöver vi ett hem när vi har ett samhälle?" och undersöker var gränserna mellan hemmet och samhället går. Hur och varför drar vi gränser mellan det privata och det offentliga samt hur påverkar det oss?

Merparten av Lombards arbeten utgår från hennes erfarenhet av att växa upp i kollektivet Ljusbacken. I *Home Works* har vi tillsammans med Lombard, diskuterat och reflekterat över hennes uppväxt och hur den kopplar samman med alternativa bostadsmodeller och pedagogik. Lombards nya verk för Konsthall C bygger på detta och fokuserar på hennes skolgång i en Waldorfskola* – en pedagogik som säger sig utgå från den tankemässiga, känslomässiga och den viljemässiga utvecklingen hos barn.

Rummet är den tredje pedagogen började med att Lombard under året spenderat tid med oss i Hökarängen för att hitta ingångar till sitt konstnärskap. Efter att ha deltagit i ett möte med Hökarängens Stadsdelsråd (ett själv-organiserat grannskapsråd och en av initiativtagarna till Konsthall C) lade hon märke till en annons för Pipsvängen, en barnkör i Hökarängen med kopplingar till waldorfskolan Martinskolan. Minnen från att själv ha sjungit i kör som barn och sin egen erfarenhet av en Waldorfskola och hur det påverkat

---

*Waldorfskolor är skolor som följer Rudolf Steiners pedagogik.

The Room is the Third Pedagogue

Joanna Lombard's exhibition *The Room is the Third Pedagogue* is the 8th exhibition of *Home Works* and includes a newly commissioned video work and sculptural installation. Lombard is one of *Home Works'* long term commissions. Now, almost two year's later we are excited to open what will be one of the final projects of the programme which also includes a newly commissioned text *The Room is the Third Pedagogue* by Lundahl that reflects on Lombard's exhibition.

Each of Home Works' exhibitions respond to a question posed by Lundahl. Here she asked us, 'Do we need a home if we have a society?' meaning where do the boundaries of home and society begin? How and why do we draw lines between the private and public and how does this effect our perspectives and positions?

Most of Lombard's work begins with connections to her upbringing, throughout Home Works we have worked with Lombard, discussing and reflecting on questions raised by her experiences of alternative models living and education. Lombard's new commission, builds on this by focusing on her Waldorf education* - education that expanded schooling to consider how to cultivate and enrich one's whole being, holistically through spiritual, creative and practical learning.

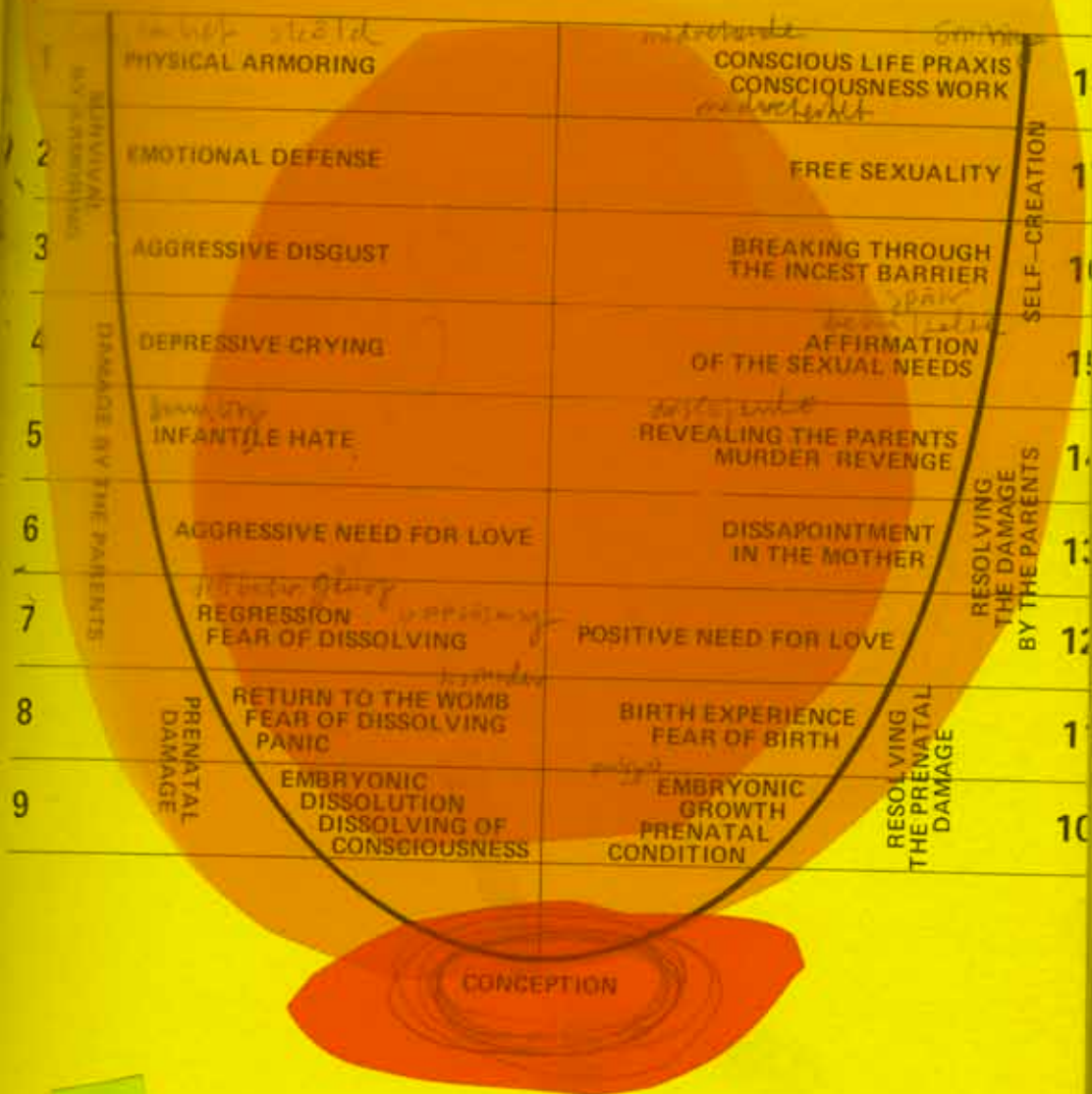
The Room is the Third Pedagogue began with Lombard spending time in Hökarängen, exploring what activity in the neighbourhood shared connection with her practice. After joining a meeting with Hökarängen Stadsdelsrådet (a self-organised neighbourhood council and one of the founders of Konsthall C), she noticed an advertisement for 'Pipsvängen' a children's choir connected to Martinskolan - the local Waldorf School. Lombard was herself part of a choir and memories of her Waldorf education and what effects it had on her development, surfaced. Recollections of feeling excluded from the choir group, of being at the margins of this collective activity sparked curiosity into what structures and

---

*Waldorf Schools are schools which follow Rudolf Steiner's pedagogy.

PRENATAL PARABOLA

henne, kom upp till ytan. Självt hade hon känt sig utfryst från kören. Minnet av att stå utanför en gemenskap, samtidigt som hon funderade på att välja liknande skola till sina egna barn, väckte nyfikenhet att ta reda på vilka strukturer och relationer som reproduceras genom dessa pedagogiska idéer och övningar. *Rummet är den tredje pedagogen* fokuserar på Lombard egna erfarenheter och hennes arbete utforskar barnkören som ett sätt att förstå Steinerpedagogik och de synsätt och praktik som den bygger på.

Lombard har under hösten deltagit i Pipsvängens sånglektioner som efter sommaren har repat på Konsthall C. Hon spelade in och lyssnade på deras framträdanden och försökte på så vis närma sig sin egen ambivalenta syn både på sin uppväxt och Steinerpedagogiken.

relations are reproduced through liberal education and creative exercises. A timely concern, as Joanna, now a mother herself, is in the process of considering what education her children should undertake.

Lombard joined 'Pipsvängens' rehearsals which this Autumn took place at Konsthall C; recording and listening to their performances; trying to better understand the ambivalent position she holds towards her past and the politics of Steiner education. In the new video, produced with children from the choir she tries to make sense of her feelings and open up a critique around the notion of the alternative. The camera follows their faces and actions, searching, in the same way as Lombard is looking into her own past, scanning for the signifiers of Steiner pedagogy, of intellectual spirituality, togetherness and self development.

The choir scenes are contrasted with staged fixed camera shots of Lombard being taught how to sing by the choir children. Here, Lombard invites the children to show her what they have learnt as a way to expose how teaching, learning and discipline are passed from teacher to student. In an attempt to contest this, Lombard reverses the learning-process, by allowing the children to teach the adult. In this reversal, Lombard, no longer a student, tries to place herself back in Steiner school and capture the pedagogic structures and processes that have unconsciously shaped her thinking today.

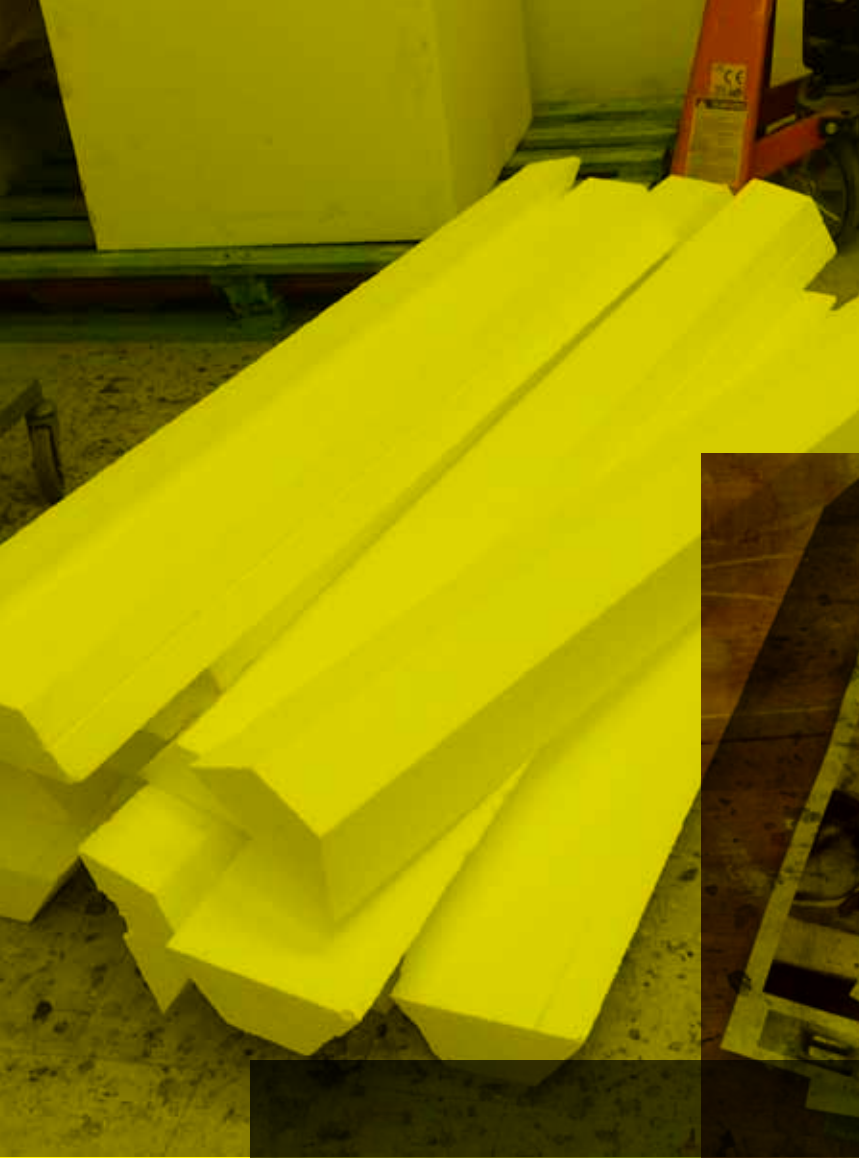
Alongside the video is a sculpture created from an image of the Rudolf Steiner's

I sin nya video, som producerats tillsammans med barnen från kören, försöker hon förstå sina känslor och samtidigt öppna upp för en kritik av "det alternativa". Kameran följer deras ansikten och rörelser och söker, på liknande sätt som Lombard letar i sitt förflutna, efter tecken på Steinerpedagogiken - intellektuell andlighet, samhörighet och självutveckling.

Körscenerna ställs i kontrast mot iscensatta sekvenser där några av barnen från kören lär Lombard att sjunga. Genom att låta barnen visa henne vad de har lärt sig vill Lombard ifrågasätta förloppet för hur kunskap, lärande och regler ofta förs över från lärare till elev. I ett försök att vända på lärandeprocessen, låter Lombard barnen vara läraren. På detta sätt vill hon återigen sätta sig in i rollen som elev på en Steinerskola och fånga upp de pedagogiska strukturer och processer som omedvetet format henne.

building, The Goetheanum, which was built by women during the First World War. Unlike the original, the model at Konsthall C is broken, set at an awkward scale and in different proportions, reflecting Lombard's attempt to breakdown her experience of the institution. The divided model cracks open questions of both the physical and social architectures of the institution and the impact they have on the development of childhood and subjectivity.

One could say that Lombard's work is often concerned with trying to see the difference between lived experience shaped by institution intervention and that grown from within; that shaped from the many different individuals that constitute the community within the institution. Whilst, the commune Ljusbacken - has often been the context for study The Room is the Third Pedagogue developed this to explore the resonances of the educational institution.

Vid sidan av den nya videon visas en skulptur som skapats utifrån en bild av Rudolf Steiners byggnad, Goetheanum, som byggdes av kvinnor under första världskriget. Till skillnad från originalet är modellen på Konsthall C kliven i två delar och har felaktig skala och proportion. Verket speglar Lombards försök att göra upp med sina erfarenheter, där modellens sprickor ställer frågor kring hur en institutions fysiska och sociala utformning kan påverka både barndomen och den personliga utvecklingen.

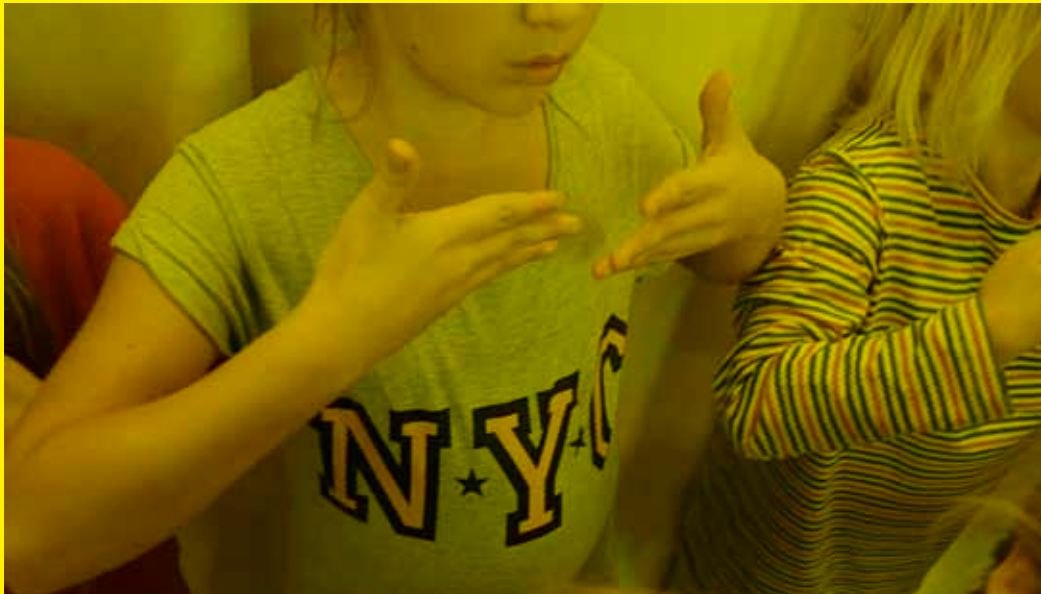
En kan säga att Lombards konstnärskap ofta försöker visa på skillnaderna mellan livserfarenheter präglade av det en institution förmedlar och den som växt fram inifrån och formats av gemenskapen hos alla individer inom institutionen. Lombards barndomshem kollektivet Ljusbacken har ofta varit utgångspunkten i hennes konstnärliga praktik. *Rummet är den tredje pedagogen* tar arbetet vidare till att utforska utbildningsinstitutioners efterverkningar.

I *Home Works* har vi ofta sneglat på levnadsmodeller och praktiker som förespråkar olika sätt att se på våra hem, levnadsmönster och samarbetsformer. Som vi ser det så lyfter Lundahls fråga – *behöver vi ett hem om vi har ett samhälle?* – fram en diskussion kring förhållandet mellan våra privata miljöer och det offentliga rummet och hur hemmiljöns arkitekturer flyter ut och formar hela vårt samhälle.

Lombards verk *Rummet är den tredje pedagogen* påminner oss om spökena från vårt förflutna, det dolda, gömda och bortglömda som sitter i väggarna på våra skolor och hem eller under skinnet på oss. Spöken som format oss till vilka vi är, men som vi inte pratar om och som vi kanske bara minns när vi hör en sång från en barnkör. Spöken som formar hur vi tänker och ser på världen.

Den spöklika defekta skulpturen som hänger på Konsthall C påminner oss om att om att hela tiden ifrågasätt det alternativa, som Ljusbacken eller alternativa pedagogiska modeller. De kan också institutionaliseras, fyllas med regler och styrningssätt som främjar redan existerande hierarkier som patriarkat, klass, och etnicitet.

In Home Works we have often looked towards diverse models of living and practices that promote other ways of creating a home; of living and working together. Lombard's work The Room is the Third Pedagogue reminds us of the ghosts of our past, engraved in the walls of our schools, our homes; concealed, hidden and forgotten under the surface of our own skin. Ghosts we don't talk about and might only recall when we hear a song from our childhood choir, but ghosts that are essential in forming who we are, how we think and how we see the world. The ghostly broken sculpture hanging in the Konsthall reminds us that unless we also continually critique the development of alternative homes, like Ljusbacken and schools, like Waldorf as we are building them, they too can grow into institutions, with disciplines and controls that promote exclusion and the existing hierarchies of patriarchy, class and race.

Den tredje pedagogen

Gunilla Lundahl, okt 2016

Joanna Lombard och jag har följts åt i samtalen med Jenny och Jens på Konsthall C kring frågan - vad är ett hem? Hur formar hemmet oss? Hur formar hemmet samhället? Hur formar samhället hemmet? Vad rör sig därinne? Fristad eller maktutövning och kontroll?

Joanna och jag har bågge erfarenheter av att växa upp i hem där idéer vuxna ur en bestämd samhällssyn satt ramar runt våra möten med världen. Det har satt djupa spår i våra liv. Vi omgavs av slutna rum och gavs frihet att utforska. Genom åren har vi bågge kunnat se vilken sprängkraft alternativa pedagogiska modeller har på ett personligt plan. Även för våra förväntningar på det goda samhället.

Joanna berättade för mig om sin ambivalenta hållning till den waldorfpedagogik som präglade hennes uppväxt och hur hon undersöker den genom sitt filmprojekt med Pipsvängen och barnkören i Hökarängen och genom gestaltningen av pedagogikens rum.

Är alternativ pedagogik frigörande eller ett förklätt tvång? De vuxnas hyckleri? Berättelsen ingav mig lust att fundera över den moderna tidens stora alternativa pedagogiska projekt och deras betydelse som motståndshandlingar och visioner om ett fritt och jämlikt samhälle, där det fria skapandet spelar roll och där också arkitekturen infinner sig som "den tredje pedagogen". Där friheten är ett livsvillkor. Vad har hänt? Vad handlar det om?

Bland de höga bergen i Dornach, nära Basel i Schweiz kan man finna en samling byggnader, som tycks öppna ett samtal med landskapet runt om. Organiska former, glimmande färg. Gömmer de en berättelse? Är de ett slags väsen?

Det största huset mitt i började uppföras för mer än hundra år sedan. Byggarna var nästan bara kvinnor. Männerna bar ju vapen. Det var under första världskriget. 1919 stod det klart som centrum för den antroposofiska rörelsen. Gestaltat av Rudolf Steiner, rörelsens grundare. På nyårsafton 1922 brann hela byggnaden ner. Genast påbörjades ett nytt bygge, nu i betong. Färdigt efter Steiners död 1928. Ändå genomsyrat av hans tankevärld, där tankar om ett andligt kosmos förbinds med ett utforskande av människans hela väsen. En kosmologi där kristna symboler samsas med orientaliska andeväsen.

Joanna Lombard and I have together followed the conversations with Jenny and Jens at Konsthall C around the question – what is a home? How does the home shape us? How does community shape the home? What is happening in the home? Is the home a refuge, or the site where power and control are exercised?

Joanna and I both have experiences of growing up in homes where ideas, grown out of particular views of society, frames our encounters with the world. It has left deep traces in our lives. We were surrounded by enclosed rooms and still given freedom to explore. Through the years we have both seen what power alternative pedagogic models exercise on a personal level, and also how they have influenced our expectations of a better society.

Joanna told me about her ambivalent attitude to Waldorf pedagogy that marked her upbringing and how she explores this through her film project about 'Pipsvängen', the children's choir in Hökarängen and through the creation of a pedagogic room. Does alternative pedagogy mean to encourage emancipation or is it a disguised coercion? A form of adult hypocrisy?

Her story gave me the urge to ponder a number of key 21st Century alternative pedagogic projects and their significance as acts of resistance and their visions for a free and equal society, where creativity does matter and where also their buildings and architecture presents itself as 'the third pedagogue'. Where freedom is a vital necessity? What has happened? What is this all about?

Among the mountains in Dornach, near Basel in Switzerland, you can find a collection of buildings, which seems to open up a conversation with the surrounding landscape. Organic forms, gleaming colour. Do they hide a story?

The biggest house in the middle of this place was constructed more than hundred years ago. Then, women were the builders. Men were carrying weapons at this time as it was during the First World War. By 1919 it was ready, and became the centre of the anthroposophic movement. The building was shaped by Rudolf Steiner, the founder of the anthroposophic movement. On New Years Eve in 1922 the whole building burned down. Almost immediately the building was reconstructed, now in concrete. It was ready in 1928 after Rudolf Steiner's death, yet this second building was imbued with his world of ideas, where thoughts about a spiritual cosmos

Byggnaden döptes till "Goetheanum" efter Johan Wolfgang von Goethe, poet, filosof, dramatiker, Fausts skapare och naturvetenskaplig forskare. För Steiner en viktig inspirationskälla och förebild. Byggnaden genomfördes som ett allkonstverk. Skulptur, måleri, arkitektur, teater, dans skulle återklinga i varandra. Ge uttryck åt den världsbild som låg till grund för arbetet med odling, pedagogik, läkekonst, teater, eurytmi, andlig skolning. Steiners läror innehåller mycket detaljerade anvisningar om allt från tidpunkter för att så i jorden till att plantera frön i unga själar.

Den oerhört berörande byggnaden, monumental och skiftande i ljuset, har både lockat och förfört. Laddad så att den också skrämmer. Den har blivit en lärobok för den arkitektur som sedan uppförts för verksamheter i antroposofins tjänst. Begrepp som metamorfos – formens obrutna övergång och förvandling i en annan

were connected with an exploration of the entire human being. A cosmology where Christian symbols intermingle with oriental spirits.

The building was named the Goetheanum after Johan Wolfgang von Goethe, the poet, playwright, Faust's creator and scientific researcher. He was for Steiner, an important source of inspiration and a role model. The building was carried out as a Gesamtkunstwerk, where sculpture, painting, architecture, theatre and dance could resound between one another. The building was thought to express a worldview that would lay the basis for how to work with culture, education, medicine, theatre, eurytmy (a form of performance linked to Steiner pedagogy) and spiritual training. Steiner's teaching contained very detailed instructions on everything, from the time to sow in the earth, to the time to plant seeds in young souls.

är centrala i byggnadskonsten. Goethes färglära ger en grund både för behandlingen och tillämpningen av färg. Väggen andas, när den laserats, är inte stängande. Stelnande och upplösning är motkrafter som bemästras. Samma år som det första Goetheanum stod klart startade Rudolf Steiner en skola för barnen till arbetarna i Waldorf-Astorias cigarettfabrik. Där prövade han först den pedagogik, som i dag tillämpas i waldorfskolor över hela världen. I Sverige finns ett fyrtiotal, den första startade 1931. Utgångspunkt för Steiner var hans tid som informator i en familj där det yngsta barnet ansågs obildbart. Med tålmod, inlevelse och uppmärksamhet lyckades han

This affecting building, monumental and shifting in the light, has both, enticed and seduced, so charged, that it also scares. It has become a textbook for buildings thereafter, erected in the service of anthroposophical activities. Concepts, such as metamorphosis are central to the art of its construction, along with Goethe's colour theory, which provides a basis for both the treatment and application of paint - where the wall is left to breathe when the colour is transparent. Constraint and disorganisation are countervailing forces that should be mastered and balanced within the architecture.

väcka barnet, som framgångsrikt fann en väg i livet. Waldorfskolorna väcker starka känslor i omvärlden. En del anklagar dem för sekterism, mysticism, elitism. De betraktas som världsfrämmande och slutna. Andra häpnar över resultaten – så många av barnen från dessa skolor är öppna, självständiga, kreativa, tror på sig själva. Under en tid kring 1960 och 1970 påverkade waldorfpedagogiken skoldebatten i Sverige. Vad kunde betoningen på de skapande inslagen i undervisningen betyda? Idag blir waldorfpedagogiken igen starkt ifrågasatt. Nyfikenheten har svalnat. Vidskepliga metoder! skäller man. Handlar det om godkända världsbilder?

I en tid när skoldebatten mest handlar om höjda lärarlöner och vid vilken ålder barn ska utsättas för kunskapstester. Om hur man ska bemästra och forma barn, göra dem till produktiva vuxna, stöpa barnen efter vad de kan användas till i en framtida produktion. Då andas man inte ens om barnets rätt till sig själv.

Barnpower! sa vi 1968. Barndomen skulle inte betraktas som ett nödvändigt ont barnen skulle lotsas ur. Barnen behövde värna sin egen kultur. Barnen själva kunde ses som modeller för ett kvalitativt samhälle. I stället för tvärt om. Vilket samhälle, vilka medborgare såg vi då framför oss? Samhällsdebatten tog sig under den här tiden många uttryck i många olika medier. Diskussionen om pedagogik, om barnens rätt utgjorde en viktig strömfåra. Synen på samhället och synen på fostran hör ihop.

Kraften att utveckla och plantera nya skolformer har sedan den moderna tidens början uppstått i miljöer där våld, förtryck och fattigdom ställt barnen utanför möjligheterna att ta makten över sina liv. Där ställs frågor om synen på barnen på sin spets.

Friedrich Schiller, poet, dramatiker och filosof utsågs under början av franska revolutionen till hedersmedborgare i Paris. När han såg våldet ta över började han skriva sina *Estetiska brev*. De behandlar spänningen mellan människans drift å ena sidan till form på väg mot förstelning och andra sidan till stoff och materia på väg mot sin upplösning, intellekt ställt mot kroppslighet, förnuft mot känsla. En väg till befrielse ur den ständiga kampen mellan dessa drifter såg Schiller i leken. Först i leken blir människan egentligen människa. Leken gör oss fria. Avsiktslösa.

Dessa tankar blev viktiga inte bara för Steiner utan glimmar också fortsatt fram i debatten om konstens och pedagogikens samhällsroll. Johann Heinrich Pestalozzi arbetade med föräldralösa barn runt skiftet 17-1800. Han ställde sig frågan – hur uppstår personligt ansvar, vilja till handling? All meningsfull undervisning riktar sig samtidigt till huvud, hjärta och hand, menade han. Tankar som följt med genom århundradena. Friedrich Fröbel inspirerades av Pestalozzi och ville stödja barns unika förmågor och behov genom att utarbeta ett pedagogiskt material som stegvis skulle

The same year as the Goetheanum was built, Rudolf Steiner started a school for the children of the workers of the Waldorf - Astoria cigarette factory. There he tried his first pedagogy, that today is applied in Waldorf schools worldwide. In Sweden there is about forty of them, the first started in 1931. Steiner drew from his time as a tutor in a family where the youngest child was perceived to be uneducable. With patience, empathy and attention he managed to awaken the child's capacity for learning, and the boy successfully found a way to study and learn.

Waldorf schools arouse strong feelings in the world. Some accuse them of sectarianism, mysticism, elitism. They are regarded as otherworldly and closed. Others are amazed at the results – so many children from these schools are open, independent, creative, self confident. For a time, between the 1960 - 70s, Waldorf education did influence education debates in Sweden. What could the emphasis on the creative aspects of education mean? Today, however, Waldorf education is strongly questioned again. The curiosity has cooled. 'Superstitious methods' becomes the accusation against them. Yet, is this all about approved world views?

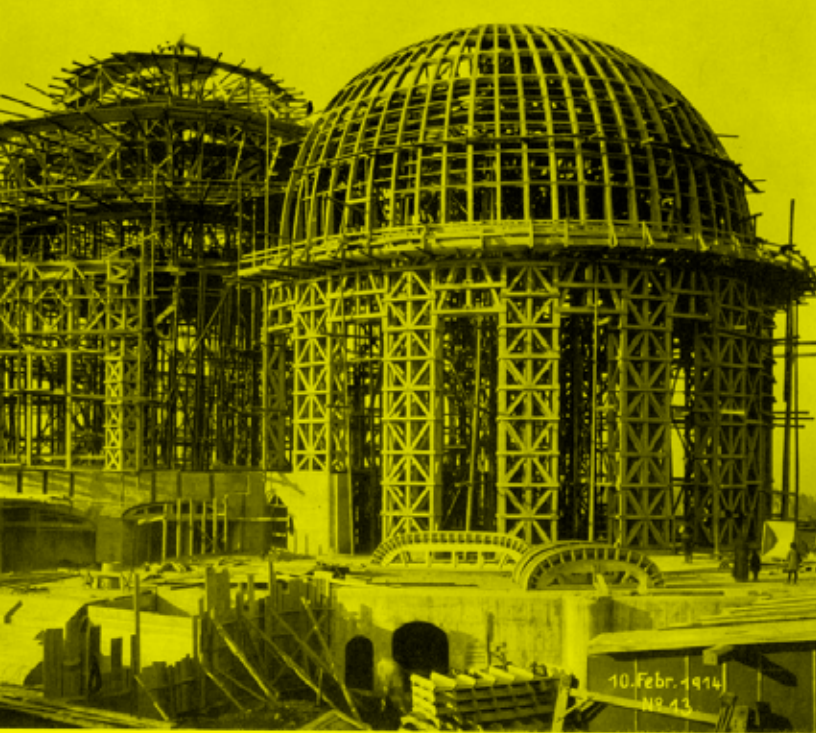
In our time, when school debates mostly revolve around raising teachers salaries and the age at which children should be exposed to knowledge tests. When it focuses on how to master and shape children, turning them into productive adults, to recast children for what they can be used for within future production. Then, you can't even hear a whisper claiming a child's right to herself.

Children Power! we said in 1968. Childhood should not be considered a necessary evil to be grown out of, but rather a culture children need to preserve as their own. Children themselves could be seen as a model for a qualitative society. Instead of vice versa. What kind of society and what kind of citizens would we see in front of us then? Public debate about society took many different forms in the media. The discussion on pedagogy, around children's rights was an important and consistent thread. The view on society and the view on education were seen as corresponding entities.

The power to develop and cultivate new models for schools occurred since the beginning of modern time, in environments where violence, oppression and poverty took away opportunities for children to take control of their lives. Places where views on children brought educational matters to a head.

Friedrich Schiller, poet, playwright and philosopher, was, at the beginning of the French Revolution, appointed as an honorary citizen of Paris. When he saw the violence taking over, he began to write the Aesthetic Education of Man. It deals with the two contradicting forces that rule life - on the one hand the propensity towards form that ends in total petrification and on the other towards materiality which in the end, leads to chaos and complete dissolution. Two contradictory poles expressed also as

leda mot nya insikter. Han trodde på barnets skapande instinkt och såg leken som en form för att bearbeta erfarenheter. Sång, dans och odling skulle främja barnens utveckling. Pedagogiken fick ett genomslag i Tyskland men bannlystes där eftersom den ansågs samhällsupplösande.

Den italienska läkaren Maria Montessori intresserade sig för fattiga barn i Milano. Eftersom de var fattiga ansågs de obildbara. Montessori ville visa på motsatsen och utarbetade även hon ett material som skulle stötta barnet på dess egen upptäcktsresa, i dess eget lärande. Också som feminist har hon fått ett växande inflytande. Learning by doing var ett begrepp som skapades av John Dewey, akademiker och filosof, som i USA var en flitig skribent i pedagogiska frågor. Hans pragmatiska engagemang gällde att skapa förutsättningar för ett demokratiskt samhälle. Han skapade en försöksskola som gav insikt i att rummets form också bestämmer den dialog och det samtal som kan uppstå i det och därmed ett kritiskt tänkande. Dewey intresserade sig också för Lev Vygotsky, pedagog i 1930-talets Sovjet. Stalintiden suddade ut honom, men hans intresse för språket som grund för all kommunikation och lärande genom handling har gjort honom aktuell igen. Läraren ska vara rälsen som på vilken eleverna/vagnarna rör sig fritt och självständigt, menade han.

Celestine Freinet gav upphov till en egen rörelse under 1920 och -30-talen. Hans skola startade på den franska landsbygden för att ge barnen till de fattiga bönderna en roll i samhället. Han köpte en tryckpress till sin skola. Barnen skapade sina egna läromedel utifrån sitt eget frågande. Bytte material med andra skolor och byggde upp ett arbetets bibliotek.

Loris Malaguzzi, verksam i den antifascistiska kampen i Italien, öppnade ett daghem och en skola för risplockerskornas barn i Emilien på deras begäran.

intellect versus sensuality, reason against feeling. A way out from the struggle between these forces was play. Only in play, can a human really become human. Play makes us free from the instincts that rule us. Play makes us free from intent.

Schiller's thoughts were important not only for Steiner but their embers also ignited the debate on the role of art and pedagogy within wider society. Johann Heinrich Pestalozzi worked with orphan children around the turn of 18th century. He asked the question - how does personal responsibility emerge in a person, a willingness to act? He also pointed out that all meaningful education directs itself simultaneously to head, heart and hand. Principles that have been alive through the centuries.

Friedrich Fröbel, inspired by Pestalozzi, wanted to support the unique capacities and needs of children through the development of educational material, that gradually would lead to new insights. He believed in the creative instincts of children and looked at play as a child's way to recast experiences: song, dance and culture would promote the development of children. This pedagogy had some impact in Germany but was banned as conceived as a source of social dissonance.

In the late 20th century the Italian physician Maria Montessori was interested in the conditions for deprived children in Milan. Because they were poor they were considered uneducable. Montessori wanted to demonstrate that was incorrect and prepared a material that would support the child in its own journey of discovery and learning. Her experience as a woman also widened the pedagogical debate, a debate frequently dominated by men. She was also considered an important feminist of her time.

Learning by doing was a concept created by the US academic and philosopher John Dewey who has a prolific body of writing on educational matters. His pragmatic commitment was to create conditions for a democratic society. He created an experimental school that gave insight into how the shape of the room can also determine the type of dialogue and conversations that can occur within it. Dewey was also interested in Lev Vygotsky, a teacher in the 1930s Soviet Union. The Stalin regime rubbed out his learning, but his writing makes him relevant today, especially his interest in language as the basis for all communication, and the learning that comes through language. He said, the teacher should be the train track, upon which the students (coaches) move freely and independently.

Celestine Freinet gave rise to his own movement during 1920s and 1930s. His school started in the French countryside to support children of the poor peasant homes and to develop their role in society. He bought a printing press for their school, an important tool for their education. The children created their own teaching materials starting with questions around what was

Hans pedagogik lade tonvikt vid barnens eget fria skapande, ett skapande som genom sin skönhet och fantasirikedom väckt häpnad och konstinstitutionernas intresse. Själv underströk han att metoden fanns, inte för att göra konstnärer av alla barn, utan för att ge varje barn en grund för att bli fri. I Reggio Emilia-pedagogiken användes begreppet "Den tredje pedagogen" om miljön, därför att man ansåg att rummet och redskapen utgjorde ett komplement till de två levande pedagoger som hade ansvar för varje barngrupp.

I Brasilien verkade Paulo Freire som skrev boken *Pedagogik för förtryckta* 1968 där han manade till kritisk reflexion och handling. Han angrep "tystnadens kultur" där människor utestängs från kunskap om den verklighet som styr dem. Han deltog i en alfabetiseringskampanj och fängslades och flydde ur landet 1964. Verkade sen vid Harvard och i FN. Återvände till Brasilien på 1980-talet. Frihet är inget man får. Den måste erövrats, konstaterade Freire, som efter år av glömska börjar läsas igen.

Vad kan vi lära av denna pågående strävan att se barnen i deras egen rätt, denna tro att förändring är möjlig tillsammans med barnen? Av de alternativa pedagogernas tilltro till barnen, att de i samtalet, mötet, leken, sången, dansen, utforskandet, skapandet, sinnligheten och kroppsligheten kan lyfta världen?

Behöver vi deras tankar, förslag och erfarenheter idag? Är deras hopp om att barnen ska kunna bygga en värld där fred och frihet råder bara utopier? Visst inga universella lösningar finns där, lösningar för alla. Mer måste till. Därför behöver vi ännu dialogen med dessa optimister, hålla samtalet vid liv, läsa det stora i det unika. Inte bara se metoder utan också en världsbild. Just därför upplevde jag mötet med Joanna, hennes undersökning som så viktig.

Miljoner barn är på flykt idag undan krig och nöd. Vilka redskap ska de få för att förändra världen?

relevant for them. They exchanged material with other schools and in time they created a whole library.

Loris Malaguzzi, active in the anti-fascist struggle in Italy, opened a day care centre and a school in Emilia at the request of women working in the rice fields. His education put emphasis on children's free creation, a creation that by its beauty and wealth of imagination aroused amazement and interest within art institutions. He emphasised that his methods were not to make artists of all children, but to give each child a foundation to be free thinkers. In Reggio Emilia pedagogy they use the term 'the third pedagogue' for the environment, because it was felt that the room and the tools in it, were complementary to the two teachers in charge of a group of children.

Paulo Freire lived in Brazil. In 1968 he wrote a book entitled, Pedagogy of the Oppressed where he called for critical reflection and action in pedagogy. He attacked the 'culture of silence' in which people are excluded from the knowledge about the reality that rules them. He participated in a literacy campaign and was then jailed before fleeing the country 1964. He went to Harvard and worked for the UN before returning to Brazil in the 1980s. Freedom is not something you get, it must be conquered, said Freire whose books, after years of oblivion, are now read again.

What can we learn from this on going quest to see children in their own right; the belief that change is possible together with children? The alternative pedagogues point out a confidence in children that they can, through their discussions, meetings, play, songs, dance, explorations, creations, sensuality and physicality lift the world. Do we need those pedagogues, their thoughts, suggestions and experiences today? Is their hope that children can build a world of peace and freedom just utopian? Certainly they don't offer universal solutions, solutions for everybody. More is needed than pedagogy. But still we need a dialogue with those optimists, we need to keep the discussion alive, and see greatness in the unique. To not look at the alternative pedagogy as only methods, but also as a conception of the world. Joanna is taking up this conversation about the impact of pedagogy, therefore I believe, her project is particularly important.

Today millions of children are on the run today from war and need. What tools will they get to change the world?

Publikt program

Under hösten arrangerar Konsthall C ett publikt program som bygger vidare på Lombards utställning, och samtidigt fokuserar på flera andra områden inom Home Works. Vi hoppas att du vill delta och bidra till vårt pågående undersökande arbete inom Home Works. Se www.konsthallc.se för mer information.

Pipsvängens Barnkör!

Fredag 28 oktober kl. 17

Öppning av Joanna Lombards *Rummet är den tredje pedagogen* med uppträdande av Pipsvängens Barnkör och klimatsmart mat av Hökarängens vego-matlag!

Launch: Forskningskontoret

Lördag 12 november kl. 12-17

Boka din kontorstid. Mejla: osa@konsthallc.se

Immigrantfilmarna

Måndag 7 november kl. 20

Zita Folkets Bio

I samarbete med Film i Samtidskonsten

- *Monos* (1974, 16 min) Tensta Filmförening och Babis Tsokas.
- *Hägringen* (1981, 38 min) Cineco och Guillermo Alvarez

Samtliga filmer i serien

Immigrantfilmarna finns att se på Konsthall C mellan 28 oktober och 4 december.

Mig äger ingen – Den publika versionen

Tisdag 15 november kl. 19

En performance baserad på Åsa Linderborgs bok *Mig äger ingen* (2008) av andra-årsstudenterna från Master of Fine Art på Piet Zwart Institute.

BOMASSAN ♥ KTH

Bomassan är en medborgardriven bomässa i Hökarängen. Under året arrangerar vi ett publikt program.

Den tredje pedagogen

Torsdag 10 november kl. 14

Presentation av Gunilla Lundahl kring arkitektur, pedagogik och Joanna Lombards utställning. Presentationen är en del av konferensen "Architecture and Feminisms".

Public Programme

During Autumn we will run a public programme expanding on Lombard's exhibition, as well as highlighting some of the other research strands and themes Home Works connects to. We hope you can join us in these events and contribute to the ongoing research of Konsthall C's Home Works programme. For full details visit www.konsthallc.se

Pipsvängens Children's Choir!

Friday 28 October, 5pm

Opening of Joanna Lombard's *The Room is the Third Pedagogue* with Pipsvängens Children's Choir LIVE! and food by Hökarängen's Climate Smart Cooking Group!

Launch: Research Office

Saturday 12 November, 12-5pm

Book your office times now. Email: osa@konsthallc.se

Migrated Filmmakers (Immigrantfilmarna)

Monday 7 November, 8pm

Zita Folkets Bio

In collaboration with Film i Samtidskonsten

! Screening will be in Swedish !

- *Monos* (1974, 16 min.) Tensta Film Association and Babis Tsokas.
- *Hägringen* (1981, 38 min) Cineco and Guillermo Alvarez

All films in the series are available for viewing in Konsthall C's Kitchen between 28 October - 4 December.

Föreläsning: Håkan Forsell
Tisdag 22 november, kl. 14
Håkan Forsell är professor i historia på Stockholms Universitet. Tillsammans med Dan Hallemar gör han podden "Staden". I sin forskning har han skrivit om äganderätsfrågor, bostadspolitik, stadsplanering och segregation under 1900-talet fram till idag.

Nathalie Wuerth

Clair the Ear

Fredag 9 december, kl. 18-20

Utställningen öppnar med en live performance.

RADIO-C: Dark Matter Broadcast

Tisdag 13 och 20 december kl. 13 på Stockholms

Närradio 95,3 MHz

En techno-seance om dött och levande arbetsmaterial.

Ljusbacken

Fredag 16 december kl. 18-20

Bokrelease och utflyttningmiddag

Kom på finissage för Joanna Lombards utställning *Rummet är den tredje pedagogen*, då vi också lanserar Lombards nya bok *Ljusbacken*, en bok som bygger hennes arbete med kollektivet Ljusbacken där hon växte upp.

Se www.konsthallc.se för mer information. Det går också att följa oss på Facebook eller skriv upp er på vår mejllista.

Vi ses!

Nobody Owns Me- The Public Act

Tuesday 15 November, 7pm

A performance based on Åsa Linderborgs book *Mig äger ingen (Nobody Owns Me) (2008)* by the second year students of Master of Fine Art at Piet Zwart Institute.

BOMASSAN ♥ KTH

Bomassan develops as a self-organised housing fair by local organisations and residents in Hökarängen.

The Third Pedagogue

Thursday 10 November, 2pm

A presentation by Gunilla Lundahl on architecture, pedagogy and Joanna Lombard's exhibition.

The event is part of the KTH conference

'Architecture and Feminisms' wider programme.

Lecture: Håkan Forsell

Tuesday 22 November, 2pm

Håkan Forsell is professor of History at Stockholm University. He produces the podcast 'Staden' (The City) with Dan Hallemar and has written about ownership, housing politics, city planning and segregation from 18th Century until today.

Nathalie Wuerth

Clair the Ear

Friday 9 December, 6-8pm

Performance and opening of Wuerth's new commission.

RADIO-C: Dark Matter Broadcast

Tuesday 13 and 20 December, 1pm

Stockholms Närradio 95,3 MHz

A techno-séance with dead and living labour.

Ljusbacken

Friday 16 December, 6-8pm

Book Launch and Moving Out Dinner

Join us for the closing event of The Room is the Third Pedagogue to launch Joanna Lombard's new book *Ljusbacken* which follows her practice and engagement with Ljusbacken, the commune she grew up in.

For full details on the programme please check our website www.konsthallc.se or sign up to our newsletter and facebook page!

We hope that you can join us!

(Home Works)

Konsthall C:

Anna Ahlstrand, Mia Andersson, Sophia Persson
Persdottir, Jenny Richards, Joran Stamatakakos & Jens
Strandberg

Speciellt tack till / Special thanks to:

Pipvängens barnkör, körledaren Sara Losten, alla barn &
föräldrar som deltog i projektet. Sofia Westman som är
på omslagsbilden.

Tack / Thanks:

Leontine Arvidsson, Channa Bianca, Ola Broms
Wessel, Thomas Chaffe, Lars Gustav Andersson, Per
Hasselberg, Hökarängens vego-matlag, Holly Keasey,
Eva Kennell, Tor Lindstrand, Astrid Linnér, Sara Losten,
Gunilla Lundahl, Martinskolan, Timo Menke, familjen
Petra Muda, Olivia Plender, Spridd, John Sundholm,
NYLO (The Living Art Museum, Island), CAMP (Centre
for Migration Politics, Köpenhamn), Marabouparken och
Syskonsthallarna.

Stort tack till/Big thanks to: Christian Malmdin som
genom åren arbetat med oss/who worked with us over
the years.

Med stöd av / With support by:

KKN Kulturkontakt Nord, Kulturrådet Projektstöd.

Publika programmet i samarbete med ABF Stockholm.
Public Programme in collaboration with ABF Stockholm.

Konsthall C stöds av Kulturrådet, Stockholms stad.

Konsthall C har öppet
torsdag–söndag 12–17
Alla välkomna. Alltid gratis.

*Konsthall C is open
Thursday–Sunday 12–17
Everyone welcome. Always Free.*

Konsthall C
Cigarrvägen 14, Hökarängen
(T) Hökarängen
www.konsthallc.se
info@konsthallc.se
Tel. +46(0)8-604 77 08

norden

Kulturkontakt Nord

KULTURRÅDET

Stockholms
stad

Konsthall C

